Tarih İncelemeleri Dergisi
XL-2, 2025, 1073-1090
DOI: 10.18513/egetid.1795806

ASUR TİCARET KOLONİLERİ ÇAĞI'NDA ANADOLU'DA ÖZGÜRLÜĞÜN KISITLANMASI: HAPİS UYGULAMALARI VE TOPLUMSAL DÜZEN[*]

Melike ZOROĞLU[**]

Öz

Bu makalede, Eski Asur dönemine ait arşiv belgeleri üzerinden hapis ve tutuklama uygulamaları incelenmiş, tüccarların özgürlüklerinin kısıtlanmasının yalnızca bireysel bir mağduriyet olmadığı, aynı zamanda toplumsal düzenin korunmasında ve ekonomik ilişkilerin kontrolü açısından belirleyici bir unsur olduğu ortaya konulmuştur. Belgelerde, özellikle borç anlaşmazlıkları, ticari ihtilaflar ve yerel otoritelerin keyfî müdahaleleri sonucu tüccarların hapsedildiği; bu durumun bireysel güvenlik ile ekonomik çıkarlar arasındaki hassas dengeyi görünür kıldığı; hapsedilmenin yalnızca bireysel bir yaptırım değil, ticari düzenin devamlılığını sağlamak amacıyla uygulanan bir denetim aracı olduğu görülmektedir. Hapis sırasında mal varlıklarına el konulması, kefaletle serbest bırakılma gibi uygulamalar, ekonomik çıkarların hukuk düzeninin işleyişiyle iç içe geçmesinin yansımasıdır. Ayrıca, aile üyelerinin kefalet, şahitlik veya hukuki girişimler yoluyla sürece doğrudan dâhil olması, aile kurumunun ekonomik ve hukuki işleyişteki merkezi rolünü ortaya koymaktadır. Çalışma, hapis ve tutuklamanın salt bir cezalandırma uygulaması olmadığını, aynı zamanda sosyal-ekonomik-politik ilişkileri şekillendiren çok yönlü bir uygulama olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Eski Asur Dönemi, Hapis Cezası, Özgürlüğün Kısıtlanması, Toplumsal Düzen, Cezalandırma*

---

[*] Bu makale, Prof. Dr. İrfan Albayrak danışmanlığında hazırlanan ve yazar tarafından 2023 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan "Eski Asurca Kaynaklara Göre MÖ II. Bin Yılda Güvenlik Algısı" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

[**] Dr. Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sumeroloji Anabilim Dalı, Ankara.
E-posta: ilkemmelike@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2257-5396.
(Makale Gönderim Tarihi: 02.10.2025 - Makale Kabul Tarihi: 26.12.2025).

Abstract

The Restriction Of Freedom In Anatolia During The Assyrian Trading Colonies Period: Imprisonment Practices And Social Order

This article examines imprisonment and detention practices based on archival documents from the Old Assyrian period, revealing that the restriction of merchants' freedoms was not merely an individual injustice, but also a decisive factor in maintaining social order and controlling economic relations. The documents reveal that merchants were imprisoned, particularly as a result of debt disputes, commercial conflicts and arbitrary interventions by local authorities; that this situation highlighted the delicate balance between individual security and economic interests; and that imprisonment was not merely an individual sanction but a control mechanism applied to ensure the continuity of the commercial order. The seizure of assets during imprisonment and practices such as release on bail reflect the intertwining of economic interests with the functioning of the legal system. Furthermore, the direct involvement of family members in the process through suretyship, witnessing or legal action highlights the central role of the family institution in economic and legal proceedings. The study argues that imprisonment and detention are not merely punitive measures, but should also be considered as multifaceted practices that shape socio-economic-political relations, thereby offering a unique contribution to the literature.

Keywords: *The Old Assyrian Period, Imprisonment, Restriction of Freedom, Social Order, Punishment*

Giriş

Eski Mezopotamya toplumlarının sosyal, ekonomik ve hukuki yapısını anlamak için en güvenilir ve kapsamlı kaynaklar dönemin arşivlerinde korunmuş olan yazılı belgelerden oluşmaktadır. Söz konusu belgeler, ticari faaliyetlerin işleyişi ve hukuki düzenlemelerin uygulamadaki yansımalarına dair somut veriler sağlamakla kalmayıp, bireylerin özgürlüklerine getirilen kısıtlamaların, hapis gibi yaptırımların toplumsal düzenin devamlılığı ile otoritenin meşruiyeti üzerindeki etkilerini de ayrıntılı olarak ortaya koymaktadır. Eski Asur dönemine ait belgelerde, yerel krallıkların kararları, siyasi otoritelerle yaşadıkları ihtilaflar veya borç ilişkilerinden kaynaklanan anlaşmazlıklar sonucunda tüccarların hapsedildiği veya mal varlıklarına el konulduğuna dair örneklere zaman zaman rastlanmaktadır. Bu durum, bireysel özgürlüklerin sadece kişisel bir mesele olarak değerlendirilmemesi gerektiğini, aksine ekonomik ilişkiler ve toplumsal düzen üzerindeki doğrudan etkileriyle birlikte ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Asur Ticaret Kolonileri döneminde Anadolu'da uygulanan hapis cezasının, yalnızca bireyi cezalandırmaya yönelik bir araç olmanın ötesinde, ekonomik ilişkileri düzenleme, toplumsal düzeni koruma ve yerel yönetimler için siyasi kontrol stratejilerini uygulama bağlamında daha geniş toplumsal işlevlere de hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Tüccarların özgürlüklerinden mahrum bırakılması, yalnızca bireysel düzeyde bir mağduriyet yaratmakla kalmamış, aynı zamanda ticari ağlarda kesintilere, ekonomik kayıplara ve tüccarların güvenlik algılarında ciddi sarsılmalara yol açmıştır. Örneğin, bazı belgelerde tüccarların kefalet ödeyerek serbest bırakılması ya da mallarının el değiştirmesi, dönemin hukuki uygulamalarının ekonomik ilişkilerle ne kadar sıkı bir şekilde iç içe geçtiğini göstermektedir. Bu bağlamda, hapis uygulamalarının yalnızca

bireylerin özgürlüğü üzerinde değil, ticaretin işleyişi ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliği üzerinde de belirleyici etkileri olmuştur.

Bu belgeler, hukuki uygulamaların sosyo-ekonomik ilişkilerle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermesi, hukuki süreçlerin işleyişine ilişkin teknik ayrıntıları yansıtması ve bu süreçlerin toplumsal hiyerarşi, ekonomik çıkarlar ve ticari ağların sürdürülebilirliği üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koyması bakımından önemlidir. Yerel yönetimlerin keyfî uygulamaları Asurlu tüccarların can ve mal güvenliğini tehdit etmiş; buna karşılık, Asur Ticaret Kolonileri döneminde faaliyet gösteren tüccarlar ticari düzenin devamlılığını sağlamak için çeşitli stratejiler geliştirmişlerdir. Bu bağlamda, hapis uygulamaları bir yandan yerel yönetimlerin güç gösterisini ve yasal otoriteyi toplumsal denetim aracı olarak kullanma eğilimlerini yansıtırken, diğer yandan tüccarların bu güç ilişkileri karşısında geliştirdikleri farklı baş etme yöntemlerini de gözler önüne sermektedir.

Çalışma, Eski Anadolu'da özgürlüğün kısıtlanması ve hapsetme uygulamalarının toplumsal düzende oynadığı rolü arşiv belgeleri üzerinden analiz etmeyi hedeflemekte; bu bağlamda hem bireysel özgürlüklerin kısıtlanmasının ekonomik ve hukuki süreçlerle ilişkisini hem de söz konusu uygulamaların toplumsal düzenin inşasında nasıl işlevsel kılındığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece, Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda adalet, güvenlik ve düzen arasındaki etkileşim bireysel düzeydeki yansımalarla sınırlı kalmayacak, toplumsal, ekonomik ve siyasal boyutlarıyla daha bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Eski Asur Belgelerinde Hapis Cezaları ve Özgürlük Kısıtlamaları

Eski Anadolu'da suç işleyen bireylerin hukuka aykırı eylemleri karşılığında uğradıkları zararı tazmin etmeleri ya da cezalarını çekmeleri amacıyla hapishanelerde tutulduklarına ilk kez Asur Ticaret Kolonileri dönemine ait belgelerde rastlanmaktadır.[1] Bu uygulama, dönemin hukuk sisteminde bireysel sorumluluğun ve toplumsal düzenin korunmasına yönelik işleyen önemli bir düzenlemeyi ortaya koymaktadır. İncelenen Kültepe metinleri, Asur kökenli tacirlerin çeşitli suçlardan (yasa dışı ticaret, kamu otoritesini ve savunma güvenliğini tehdit eden gizli bilgilerin aktarımı, borç yükümlülüklerini yerine getirmeme gibi) dolayı yerel yönetimlerce hapsedildiklerini göstermektedir. Belgeler, bu yaptırımların bazı durumlarda tutukluların öldürülmesine varabilecek uygulamaları da içerdiğini (Kt n/k 504) ve hapse atılan tüccarların ticari mülklerine el konulduğunu ortaya koymaktadır. Bu veriler, Asur Ticaret Kolonilerindeki hukuki uygulamaların ekonomik ve toplumsal düzeni hem cezalandırıcı hem de koruyucu bir işlevi olduğunu vurgulamaktadır.

Mevcut belgelerde suçun niteliğine bağlı olarak cezanın toplumsal statüye göre değişip-değişmediğine dair açık bir bilgi bulunmazken, Kt 86/k 48 ve Kt 87/k 249 envanter numaralı metinlerde hapis cezasının uygulanma süresi ve yöntemine ilişkin olarak yalnızca sınırlı ve genel nitelikte bilgiler yer almaktadır. Hapse mahkûm edilen

[1] Riemschneider 1977, s. 114; ayrıca bkz. Yiğit 1991, s. 341-342.

kişilerin ceza sürelerinin, suçun ağırlığına ve niteliğine göre kısa veya uzun dönemli uygulamalar şeklinde belirlendiği anlaşılmaktadır. OIP 27, 5 kayıt numaralı belge, hapsetmenin geçici bir tedbir olarak uygulandığını ve mahkûmların belirli bir maddi tazminat ödeyerek özgürlüklerine kavuştuğunu gösterirken, WAG 48/1465 numaralı doküman ise, bu yaptırımın MÖ II. bin yılda resmî uygulama çerçevesinde *kārum* otoriteleri tarafından hayata geçirildiğine dair kanıtlar sunmaktadır. Çivi yazılı belgelerde, cezaya tabi tutulan kişilerin belirli bir mekânda tutularak özgürlüklerinin kısıtlandığı, özellikle Šū-Belum, Saya, Bazia ve İlī-idī ile arkadaşlarına uygulanan özgürlüğü kısıtlayıcı yaptırımlar çerçevesinde hapsedildikleri anlaşılmaktadır.

Eski Anadolu'da Asurlu tüccarlar dönemine ait hapishanelere ilişkin belge sayısı oldukça sınırlı olmakla birlikte, mevcut kayıtlar bu mekânlarda tutulan suçluların can güvenliğinin tehlikeye girdiğine işaret etmektedir; zira hapishane koşullarının niteliğine ilişkin ayrıntılı bilgiler günümüze ulaşmamış olup, bu durum söz konusu kurumların işleyişine dair belirsizlikleri arttırmıştır. Kültepe metinleri üzerine yapılan incelemeler, hapse atılma ve içeri girme eylemlerini ifade etmek için *ana kišeršim nadû/erābum*[2] terimlerinin kullanıldığını, hapiste tutulma durumunu ifade etmek amacıyla ise *ina kišeršim wašābum*[3] ifadesinin kullanıldığı göstermektedir. Bununla birlikte, hapishane kavramı için kullanılan *kišeršum*[4] teriminin dilbilimsel açıdan yerel bir kökeni olmadığı ve CAD'de yabancı kökenli bir ifade olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Konunun değerlendirilmesinde başvurulan ilk örnekler, 1962 yılında Kültepe kazılarında gün yüzüne çıkarılan ve daha sonra farklı araştırmacıların çalışmaları aracılığıyla literatüre kazandırılan **Kt n/k 504**[5] ile bu metnin dublikatı olan **Kt 93/k 145**'tir. Eski Anadolu hukuk sistemine ışık tutan önemli örneklerden biri olarak kabul edilen, MÖ II. bin yıla ait ve 5 tanığın huzurunda kayda geçirilmiş olan Kt n/k 504

[2] CAD/K 1971, s. 450.

[3] CAD/K 1971, s. 451.

[4] CAD/K 1971, s. 450.

[5] "1)*iš-tù A-šùr-ták-lá-ku* 2)É. GAL*lim iṣ-bu-tù-ni* 3)2 İTİ. KAM *i-li-ik-ma* 4)*kà-ru-um a-na* É. GAL*lim* 5)*e-li-ma um-ma kà-ru-um-ma* 6)*a-na ru-ba-im ù ru-ba-tim-ma* 7)*a-wi-lúm ar-nam ù ší-lá-tám* 8)*ú-lá i-šu a-wi-lam wa-ší-ra* 9)*qá-dí-ni-ma a-wi-lúm a-na-kam* 10)É*be-tám i-šu ú a-na* 11)*e-ri-iš-tí-ku-nu qá-dí-ni-ma* 12)*i-za-az um-ma ru-ba-um* 13)*ú ru-ba-tum-ma mu-šé-bi-il*5 14)*ṭup-pì-im ša iš-tù Ta-wi-ni-a* 15)*ú-šé-bi*4*-lá-ni-ma e-ri-iš-tám* 16)*a-na be-el nu-ku-ur-tí-a i-za-bi-lu* 17)*ú qá-qí-dí-i-šé-e-ú* 18)*ru-a-nim-ma ú a-hu-ku-nu lu-šé-er* 19)*um-ma kà-ru-um-ma li-zi-iz* 20) <İGİ> GÍR *ša A-šur-li-it-ma* 21)*ú-ul ki-ma* DUMU *a-li-kà* 22)*a-na i-id li-li-ik* 23)*ší-ma-am mì-ma lá íš-ú-mu-ma* 24)*a-na Ta-wi-ni-a* 25)*lá ú-šé-bi*4*-lu a-na ru-ba-im* 26)*Ta-wi-ni-a-i-im* 27)*a-na e-ri-iš-tí-šu* 28)*lá i-za-zu-ni ú-ul ni-nu* 29)*a-pu-hi-šu* <İGİ> GÍR *ša A-šùr* 30)*lu ni-it-ma a-hu-ni* 31)*a-na e-ri-iš-tí Ta-wi-ni-a-i-im* 32)*lá i-za-zu-ni um-ma ru-ba-um* 33)*ù ru-ba-tum-ma* 34)*ša ṭup-pá-am qá-at-ni* 35)*ú-kà-lu ku-nu-tí a-na ma-mì-tim* 36)*a-ra-de*8*-ku-nu a-wi-lam lá ta-ra-dí-a-nim* 37)*šu-ma a-wi-lam lá ta-ra-dí-a-nim* 38)1 *ma-na a-mu-tám ù-ul* 39)10 *ma-na* KÙ. Gİ *dí-na-nim-ma* 40)*ù a-hu-ku-nu lu-šé-er* 41)*šu-ma lá ta-da-na-ni-a-tí* 42)*lá ta-tù-ra-ma šu-um-šu* 43)*lá ta-za-kà-ra a-hu-ku-nu* 44)*me-et a-ma-lá ṭup-pì-im* 45)*ša a-lim*ki *kà-ru-um Kà-ni-iš* 46)*ṣa-he-er* GAL *i-dí-ni-a-tí-ma* 47)İGİ GÍR *ša A-šùr ṭup-pá-am* 48)*ni-dí-in* İGİ *A-mur-A-šùr* 49)İGİ *Ú-ṣur-ša-Ištar* 50)İGİ DİNGİR-*na-da* 51)İGİ *İ-dí-A-šùr* İGİ *Bu-za-zu*" Metnin ele alındığı çalışmalar için bkz. Günbattı 2000, s. 74-76; Michel ve Garelli 1996, s. 277-280; Bayram 2021, s. 183-184.

envanter numaralı metinde, Aššur-taklāku isimli bir tüccarın, adı açıkça belirtilmeyen bir yerin kralı ve kraliçesi tarafından yakalanıp, hapsedildiğine dair bilgiler yer almaktadır. Söz konusu belgede, suçun niteliğine bağlı olarak en ağır yaptırım biçimlerinden biri olan idam cezasının bile gündeme gelebileceğinin özellikle vurgulandığı görülmektedir. Olayın ardından yaklaşık 2 ay sonra, *kārum* idaresi, gelişen duruma müdahale etmek amacıyla saraya bir elçilik heyeti göndermiş; heyet, Aššur-taklāku'nun masumiyetini vurgulamakla kalmayıp, aynı zamanda onun hapis cezasından kurtarılarak özgürlüğüne kavuşturulması gerektiğini talep etmiştir. Bu müdahale, *kārum* yönetiminin ticaretle uğraşan kesimleri korumaya yönelik istikrarlı tutumunu yansıtmakta olup, hukuki süreçlere doğrudan müdahil olma eğiliminin zamanla idari uygulamaların yerleşik bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Heyetin saraya gönderilmesi, bir yandan Aššur-taklāku'nun masumiyetinin teyidini sağlarken, diğer yandan *kārum* yetkililerinin ekonomik çıkarlarını koruma ve toplumsal düzeni güvence altına alma yönündeki tutumunu da açıkça ortaya koymaktadır. Ancak kral ve kraliçe, tüccarın salıverilmesini, casusluk şüphesiyle iade edilecek kişinin teslimi ve 1 *mina amūtum* ile 10 *mina* altının ödenmesi şartına bağlamış ve böylece serbest bırakma sürecini hem siyasi hem de ekonomik çıkarlarını koruma amacına hizmet eden idari uygulama içerisinde stratejik bir pazarlık kozuna dönüştürmüşlerdir. Kral ve kraliçe, taleplerinin yerine getirilmesi durumunda Aššur-taklāku'nun özgürlüğüne kavuşacağını, aksi takdirde ise ölüm cezası ile karşı karşıya kalacağını ifade etmişlerdir. Bu yaklaşım, politik çıkarların ve ekonomik taleplerin, hukuki sürecin sınırlarını aşarak bir baskı aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Söz konusu tablette, Asurlular ile Eski Anadolu coğrafyasında farklı krallıklar arasında düzenlenen ticari sözleşmelerde, suçsuz bir Asurlu'nun hapse atılamayacağına dair hükümlerin yer aldığı vurgulanmakta; ancak uygulamada yerel yönetimlerin zaman zaman bu kuralları çiğnediği ve bunun sonucunda tüccarların can güvenliğinin ciddi biçimde tehdit altında olduğu ortaya konulmaktadır;

"[1-6)]*Saray, Aššur-taklāku'yu yakaladıktan* 2 *ay sonra, kārum'dan bir heyet saraya çıktı ve kral ve kraliçeye şöyle dedi:* [7-8)]*O adam* (*Aššur-taklāku*) *suç işlemedi ve uygunsuz bir davranışta bulunmadı. Adamı serbest bırakın!* [9-12)]*Bizimle birlikte bu adam burada bir firmaya sahiptir ve bizimle beraber* (*her zaman*) *emrinize amade olacaktır.* [12-13)]*Kral ve kraliçe şöyle cevap verdiler:* [13-18)]*Tawiniya'dan gönderilmiş mektubu getiren ve düşmanımıza istediği bu* (*bilgiyi*) *götürecek olan ve başımızı araştıracak olan kimseyi buraya getirin ve kardeşiniz* (*Aššur-taklāku*) *serbest kalsın. kārum şöyle dedi:* [19-22)]*O* (*Aššur-taklāku*) *hazır olsun ve tanrı Aššur'un hançeri üzerine yemin etsin veya sizin şehrinizin bir yerlisi gibi* (*aklanmak için*) *nehre gitsin.* [23-30)]*Hiçbir şekilde alışveriş yapmadığına ve Tawiniya'ya hiçbir şey götürmediğine, Tawiniya kralının isteğini yerine getirmeyeceğine dair, onun yerine Aššur'un hançeri üzerine biz yemin edelim.* [30-32)]*Kardeşimiz Tawiniya* (*kralının*) *isteğini yerine getirmeyecek!* [32-33)]*Kral ve kraliçe şöyle cevap verdiler:* [34-36)]*Elimizde bulunan bir tableti yemin için size göndereceğiz.* (*Suçlu*) *adamı buraya getirin.* [37-40)]*Eğer adamı getirmezseniz,* 1 *mina amūtum veya* 10 *mina altın verin ve kardeşiniz serbest kalsın!* [41-44)]*Eğer* (*istediklerimizi*) *bize vermezseniz, fikrinizi değiştirmez ve onun adını söylemezseniz kardeşinizi ölü bilin!* [44-48)]*Asur şehrinin tableti gereğince, Kaniš kārum'u küçük veya büyük meclisler bizi şahit olarak belirledi ve*

Aššur'un hançeri önünde (*şahitliğimiz hakkındaki*) *tableti verdik.* [48-51]*Şahitler: Amur-Aššur, Uşur-ša-İštar, İlīnadā, İdi-Aššur, Buzazu.*"

Hapiste tutma uygulamaları bağlamında dikkate alınması gereken bir diğer belge ise Asurlu tüccarların yerel yönetimlerle ilişkilerinde yaşadıkları zorlukları dile getiren ve Bazia tarafından İkuppī-Aššur'a gönderilen **Kt 87/k 249**[6] envanter numarasıyla kaydedilen mektuptur. *kārum* tarafından görevlendirilen Asurlu tüccar Bazia, ticari meseleleri görüşmek amacıyla kralın huzuruna çağrılmış, ancak Rabi-Aššur'un oğlu Anuwa'nın müdahalesi sonucunda kral, Bazia'nın hapsedilmesine karar vermiştir. Bu durum, yerel güç ilişkilerinin sadece toplumsal düzeni şekillendirmekle sınırlı olmadığını, yargısal uygulamaların niteliği ve işleyişi üzerinde de belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bazia, iş arkadaşı İkuppī-Aššur'a yazdığı mektupta, 10 aydır hapishanede tutulduğunu ve bu sürecin yaşamını ciddi biçimde tehlikeye attığını dile getirmiş ve *kārum*'dan kendisini içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için kral tarafından diplomatik girişimde bulunmasını talep ederek, yasal sınırların ötesine geçen siyasi destek arayışını da açık bir şekilde ortaya koymuştur. Bu belge, tutukluluk sürecinin yalnızca bireysel bir mağduriyet olarak ele alınamayacağını, dönemin siyasal ilişkilerinin, yerel güç dengelerinin ve ticari çıkarların etkisiyle doğrudan şekillenen değişken bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili pasajda yaşanan durum şöyle kaydedilmiştir;

"[1-2]*İkuppī-Aššur'a söyle, Baziya şöyle söylüyor: Sen beyimsin!* [2-6]*Burada hinišannum'un*[7] *fiyatından dolayı kralın huzuruna girdiğimde, o kārum'un mektubunu dinledi ve* [6-8]*kralın sözleri son derece iyiydi. Kral şöyle söyledi:* [8-12]10 *güne kadar benim... olacak, daha sonra babalarımın yazdığına göre, hinišannum'un fiyatını ödeyeceğim. ...*[16-21]*Sonradan Rabi-Aššur'un oğlu Anuwa kralın fikrini değiştirdi. O, şöyle söyledi: Niçin Baziya'ya hinišannum'un fiyatını vermek istiyorsun?* [21-27]*Baziya kim ki zaten? Kralın kölesi! Hizmetçisi yok, ona kim bakacak? Öldür adamı! Daha sonra hinišannum'u ödeme yapmadan alabilirsin.* [27-30]*Anuwa'nın sözüyle,* 10 *aydan beri hapishanede ölmek üzere yatıyorum.*"

Bazia'nın ticari bir meseleyi görüşmek amacıyla kralın huzuruna çıkmasının ardından kralın keyfî bir tutum sergileyerek onu hapse atması, yerel otoritelerin devletlerarası antlaşmalarda öngörülen hükümleri ve verilen teminatları ihlal etme

---

[6] "[1)]*a-na İ-ku-pì-A-šur qí-bi*$_4$*-ma* [2)]*um-ma Ba-zi-a-ma be-lí a-ta* [3)]*a-na-kam i-nu-mì* İGİ *ru-ba-im* [4)]*a-šu-mì ší-im hi-ni-ša-nim* [5)]*ni-zi-zu šu-ut ṭup-pá-am ša* [6)]*kà-ri-im iš-ta-me-ma a-*[*wa-t*]*um* [7)]*ša ru-ba-im da-ni-ša-ma* [8)]*dam-qá um-ma ru-ba-um a-di* 10 *u*$_4$*-me-e* [9)]*na-as-pì-a-tù-a li-*<*is*>*-pu-a-ma* [10)]*ma-lá a-ba-*[*ú-a iš*]*-pu-ru-ni* [11)]*ší-im hi-ni-š*[*a-ni*]*m* [12)]*a-ša-qal...* [16)]*ur-ki-tám-ma* [17)]*A-nu-wa* DUMU GAL-*A-šur* [18)]*li-bi*$_4$*-i ru-ba-im uš-ta-ni* [19)]*um-ma šu-*[*u*]*t-ma mì-nam ší-im* [20)][*hi-ni*]*-ša-nim a-na Ba-zi-a* [21)]*ta-da-an Ba-zi-a šu-um-šu* [22)]ÌR^{dum} *ša ru-ba-im* [23)]*a-ší-ra-am ú-lá i-šu* [24)]*ma-nu-um e-ša-ar-šu* [25)]*a-wi-lam du-uk-ma* [26)]*hi-ni-ša-nam ki-a-ma* [27)]*ta-ta-ba-al i-pì-i* [28)]*A-nu-wa iš-tù* 10 İTİ. KAM *a-na* [29)]*mu-a-tim i-na ki-šé-er-ší-im* [30)]*na-ad-a-ku*" Metnin transkripsiyonu ve tercümesi için bkz. Hecker 1996, s. 156-157; Bayram 2021, s. 180-181.

[7] A Concise Dictionary of Akkadian'daki ilgili madde, *hinišannum'u* ticari bağlamda "*değerli bir meta*" olarak tanımlamaktadır. Konuya ilişkin ayrıntılı tanım için sözlükteki ilgili maddeye bkz. Black ve diğerleri 2000, s. 116.

yetkisine sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Bu durum, sadece tüccarların bireysel özgürlüklerini kısıtlamakla kalmamış, aynı zamanda Asurlu tacirlerin bölgedeki faaliyetlerini sekteye uğratarak, uluslararası ticaret ilişkilerinin sürekliliğini zayıflatmıştır.

Kt 87/k 249a[8] envanter numarasıyla kayıtlı olan ve günümüze hasarlı biçimde ulaşan metnin zarf kısmında, kimliği açıkça belirtilmeyen bir Anadolu kralına yöneltilmiş yardım talebi yer almaktadır. Belgedeki "*hapishanede mahvolmayayım*" ifadesi, yalnızca bireysel bir yakınmayı yansıtmakla kalmayıp, Anadolu'daki yerel hapishanelerin işleyişine ve Asurlu tüccarların maruz kaldığı hukuki ve fiilî koşullara ışık tutarak, bu koşulların Asurlu tüccarların yaşam hakkını doğrudan tehdit ettiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, ticaretin yürütüldüğü yabancı bir coğrafyada bulunan tüccarların herhangi bir hukuki güvenceye sahip olmadığını ve yerel yönetimlerin keyfî uygulamaları karşısında savunmasız bırakıldıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu tür belgeler, yalnızca bireysel sıkıntıları yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda ticaretin yürütülmesinde yerel otoritelerin uygulamalarının ne denli belirleyici olduğunu da gözler önüne sermektedir. Tüccarların ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmeleri, yalnızca sermaye ve ticari ağlarla sınırlı değildi; aynı zamanda güvenli barınma imkânları, hukuki koruma ve adil yargılanma koşullarına erişimleriyle de doğrudan bağlantılıydı;

"1-6)*İlīya'nın oğlu İkuppī-Aššur'a söyle, Asqudum'un oğlu Bazia'nın mührü: Sen beyimsin, hapishanede mahvolyayım.* (*kırık*) 1-5)*Sonraki günlerde senin kölen olacağım. Ben mezardayım! Aššur şehrinin ve benimkinin gümüşünü temizle. Beni küçüklüğümden beri tanıyorsun, ben ...*"

1986 kazıları sırasında ortaya çıkarılan **Kt 86/k 48**[9] envanter numaralı mektup, Bazia'nın Asurlu yetkililere hitaben, yaklaşık 10 aydır hapishanede bulunmasının yol açtığı çaresizliği dile getirerek, kendisine destek sağlanmasını talep ettiğini göstermektedir. Bu belge, yaşanan zorluğun kaydını tutmanın yanı sıra, Eski Anadolu'daki hapishane koşullarının tüccarların yaşam güvenliğini doğrudan ne ölçüde tehdit ettiğini de gözler önüne sermektedir. Tüccarın maruz kaldığı uzun süreli tutukluluk, hem ekonomik faaliyetlerini kısıtlamış hem de ticari güven ortamını zedelemiştir; çünkü Asurlu tacirler yabancı topraklarda hem keyfî uygulamalarla karşı karşıya kalmakta hem de ticari mallarının güvenliğinden emin olamamaktadır. Hukuki açıdan bakıldığında, bu durum yerel otoritelerin uygulamalarının her zaman devletlerarası antlaşmalar ve verilen

---

[8] "1)*a-na İ-ku-*[*pì-A-šur*] 2)DUMU *İ-l-*[*i-a*ʾ] 3)KİŠİB *Ba-zi-a* DUMU [*Ás-qú-dim*] 4)*be-lí a-ta i-ki-šé-er-ší-im* 5)*lá a-ha-li-iq* 6)[...]-*ma* 1)*a-na u*$_4$*-mì-im ur-ki-im lu* ÌR^{ad}*-kà* 2)*a-na-ku i-na qá-ab-ri-im* KÙ. BABBAR^{áp} 3)*a-lim*^{ki} *A-šur ú i-a-tí šu-lu-ùh a-t*[*a*] 4)[*iš*]*-tù ṣa-ah-ra-ku-ni tí-de*$_8$*-a-ni ki-*[*ma*] 5)[... *z*]*i*ʾ*-zi-lá*ʾ*-ku-ni*" İlgili metnin transkripsiyon ve tercümesi için bkz. Hecker 1996, s. 155.

[9] "1)*a-na İ-dí-Sú-in ú* 2)*A-šur-ba-ni qí-bi*$_4$*-ma* <*um-ma Ba-zi-a-ma*> 3)*be-lu-a a-tù-nu a-na-kam* 4)*a-ší-ra-am ú-la ar-tí-šú* 5)*iš-tù* 10 İTİ. KAM *i-pì-i* 6)*A-nu-a* DUMU GAL-*A-šur* 7)*i-ki-šé-er-ší-im a-na* 8)[*mu*]*-a-tim na-ad-a-ku* 9)[*um-ma*] *šu-ut-ma a-na* 10)[*-i*]*m*ʾ*-ma Ba-zi-a* 11)[ ] *x ru-ba-im* 12)[ ]*-im* 13)[ ] *x x* 14)[*K*]*à-ni-iš* 15)[*ma-m*]*a-an ú-lá* 16)[ ] *x-ar-šu be-lu-a* 17)[*a*]*-tù-nu lu šu-um-ku-nu* 18)*a-na a-lim*^{ki} *A-šur* 19)*a-ma-kam na-áš-pè-er-tí* 20)*ša a-kà-ri-im* 21)*lá-pu-ta-at-ni* İGİ 22)*kà-ri-im šu-uk-na-ma*" Söz konusu metnin transkripsiyonu ve tercümesiyle ilgili bilgi hakkında bkz. Veenhof 2008, s. 24.

güvencelerle uyumlu olmadığını ve dönemin siyasi-hukuki düzenlemelerinin tacirlerin güvenliği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla belge, sadece Bazia'nın kendi deneyimini aktarmakla kalmamakta, aynı zamanda eski dönemde Asurlu tacirlerin ticari faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini önemli düzeyde etkileyen toplumsal, hukuki ve ekonomik sorunları da ortaya koymaktadır;

"[1-2]*İddin-Su'en ve Aššur-bāni'ye söyle, <Bazia şöyle söylüyor;>* "[3-4]*Lütfen beylerim, burada bir yardımcı bulamamıştım.* [5-8]10 *ay önce, Rabi-Aššur'un oğlu Anua'nın kışkırtmasıyla, ölümüme neden olmak için hapse atıldım."* [9-11]*O, kral şöyle söyledi: "Bazia, sadece hükümdarın bir kölesi."* (*birkaç satır boşluk...*) [14-17][ ] *Kaniš'te kimse ona yardım etmek istemez. Lütfen beylerim, itibarınız Aššur şehrinin karşısında tehlikede!* [17-22]*Orada, kārum'a hitaben yazdığım haberimi kārum'un huzurunda söyle.*"

İlī-İdī'nin Uṣur-ša-İštar'a yazdığı **Kt a/k 1165**[10] envanter numaralı mektup, hem yerel hem de uluslararası araştırmacılar arasında zaman zaman tartışmalara konu olmuş bir belgedir. Metin, Eski Anadolu'da yerel krallıklar arasındaki sorunların Asurlu tüccarların yaşam ve ticari faaliyetleri üzerinde yarattığı zorlukları ortaya koyması açısından değerli bilgiler sunmaktadır. Yazışmalar, İlī-İdī ve arkadaşlarının Šarla ülkesinde hareketlerinin engellenerek tutuklandığını, daha sonra özgürlüklerine kavuşsalar da mallarının ellerinden alınarak, ciddi ekonomik ve sosyal kayıplara uğradıklarını göstermektedir. Bu durum, Eski Anadolu'da yerel yönetimlerin tacirler üzerindeki müdahale biçimlerini ve ticari faaliyetlerin güvenlik açısından ne kadar savunmasız olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Yerel krallıklar, Asurlu tüccarlara karşı uyguladıkları yaptırımlarda sadece tutuklama yoluna gitmekle kalmamış, aynı zamanda onların ticari mallarına da el koyarak, tüccarların yaşam, mülkiyet ve ticari güvenliklerini önemli ölçüde tehlikeye atmışlardır. Söz konusu bağlam, metnin ilgili bölümlerinde şu şekilde kaydedilmiştir;

"[1-2]*Uṣur-ša-Aššur'a söyle, İlī-İdī şöyle* (*söylüyor*): [2-4]*Bana verdiğin bilgiye göre saraya çıktım ve haberlerini bildirdim.* [5-6]*Kral şöyle söyledi: Ona dikkat ettiğin nispette sözümü tutacağım.* [7-10]*Kral, ayrıca şöyle söyledi: Altına ve Šuluāt'ın bana getirdiği habere gelince: Wahšušana'ya* (*mektup*) *yazacağım ve birtum'u göndereceğim.* [11-12]*Lütfen sen Wahšušana'ya ayak basma!* [12-17]*Purušhattum kralı*(*na*)*, Ušunalum*(*a*)[11] *ve*

---

[10] "[1)]*a-na Ú-ṣur-ša-A-šur qí-bi-ma* [2)]*um-ma* DİNGİR-*İ-dí-ma a-ma-la* [3)]*tù-ša-hi-zi-ni a-na* É.GAL*[lim]* [4)]*e-li-ma té-i-ra-tí-kà a-du-ú-ma* [5)]*um-ma ru-ba-um-ma ma-la* [6)]*ú-na-hi-du-šu-ni a-wa-tí-a ú-kà-al* [7)]*um-ma ru-ba-um-ma a-šu-mì* KÙ. GI [8)]*ú ša Šu-lu-a-at té-er-tám ub-la-ni* [9)]*a-na Wa-ah-šu-*<*ša*>*-na a-ša-pá-ar* [10)]*ú bi-ir-tám ú-šé-ba-al* [11)]*a-pu-tum a-na Wa-ah-šu-ša-na* [12)]*šé-ep-kà la ta-ša-kà-an a-dí* [13)]*ru-ba-am Pu-ru-uš-ha-tí-am* [14)]*ú Ú-šu-na-la-am ú* [15)]*Wa-ah-šu-ša-na-i-am ra-bi* [16)]*sí-ki-tim ú-ta-mu-ú* [17)]*ú-la i-la-kam a-na-kam* [18)] *i-ma-at Ša-ar-la* [19)]*Ša-bu-a-i-ú ha-ra-na-am* [20)]*ú-kà-i-lu-ni-a-tí-ma i-ṣa-áb-tù-ni-a-tí* [21)]1 TÚG *ku-ta-nu-um* SÍG$_5$ *ut-ru-um* [22)]*a-na-ku ú İ-la-áp-ta* É [23)]*tám-kà-ri-im ni-sí ù mì-ma* [24)]*ša na-áš-a-ni-ni i-ṣa-áb-tù-ma* [25)]*ú ni-a-tí ú-ta-ší-ru-ni-a-tí*" Metnin yer aldığı ve değerlendirildiği çalışmalar için bkz. Bilgiç ve diğerleri 1990, s. 95; Veenhof 2014, s. 842; Albayrak 2007, s. 41.

[11] Kültepe tabletlerinde daha önce de karşılaşılan Ušanalum adlı şahıs hakkında Larsen tarafından detaylı bilgiler sunulmuş olup, söz konusu kişinin 1994 yılında Kültepe'de gerçekleştirilen kazılar sırasında ele geçirilen ve Šalim-Aššur isimli tüccara ait olduğu anlaşılan arşivde yer alan

Wahšušanalı'ya rabi sikkitim[12] *yemin edinceye kadar, o buraya gelmeyecek.* [17-20)]*Šarla ülkesinde, Šabualılar bize yolu kapadılar ve bizi alıkoydular.* (*hapse attılar*) [21-25)] *Kaliteli bir kutānum kumaşı* (*için*) *ben ve İlapta tüccar dairesinden talepte bulunduk ama onlar taşıdığımız her şeyi alıkoydular fakat bizi serbest bıraktılar.*"

Hapishane uygulamalarına ilişkin analizimizde dikkat çeken bir diğer kaynak olan **ATHE-62**[13] envanter numaralı metin, Asur kentinden Hahhum'a gerçekleştirilen kumaş taşımacılığını ayrıntılı bir biçimde belgelendirmekte ve Asurlu tüccarların ticari faaliyetlerinin yerel yönetimlerin müdahalesiyle nasıl şekillendiğine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Belgede, Pūšu-kēn adlı tüccarın Kaniš şehrinde gerçekleştirdiği kaçak mal ticaretine ilişkin olarak yerel yetkililer tarafından hapse atıldığı kaydedilmiş; sürecin doğru yürütülmesi için ajanlara hiçbir bilgi veya aksaklığın göz ardı edilmemesi yönünde talimat verildiği özellikle vurgulanmıştır. Söz konusu belge, Asurlu tüccarların ticari antlaşmalara uymadıkları veya hukuka aykırı davranışlar sergilediklerinde, yerel yönetimlerce hapis cezası ile karşı karşıya kaldıklarını ve yetkililerin bu dönemdeki uygulamalarının ticari faaliyetin sürdürülebilirliğini etkilediğini ortaya koymaktadır. İlgili belgeye dair, konu bağlamındaki satırlar aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir;

"[28-37)]*Errāya'nın oğlu, onun kaçak malını Pūšu-kēn'e gönderdi. Fakat onun kaçak malı yakalandı. Bunun üzerine saray, Pūšu-kēn'i yakaladı ve hapse attı. Nöbetçiler dikkatlidirler. Kaçak mal sebebiyle kraliçe, Luhusatiya, Hurama ve Šalahšuwa'ya ve kendi ülkesindeki* (*bütün şehirlere*) *mektup gönderdi. Şimdi çok dikkatliler. Lütfen hiçbir şeyin kaçakçılığını yapmayın!*"

Hapis cezalarına dair analizimiz kapsamında dikkate alınacak bir diğer kritik kaynak, Enna-Aššur'un Nabi-Enlil'e yazdığı ve günümüz Ališar kentiyle ilişkilendirilen Amkuwa'da bulunan **OIP 27**, **5**[14] kayıtlı belgedir. Enna-Aššur tarafından kaleme alınan ve Šalahšuwa kentinde kralın yetkilileriyle ilgili olan metin, başka bir şehrin prensesinin

---

belgeler aracılığıyla tanındığı anlaşılmaktadır. Ušanalum adlı şahsa ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler hakkında bkz. Larsen 2010, s. 53-57; Çeçen ve Gökçek 2021, s. 541-543.

[12] Literatürde bu unvanın işlevi bazı araştırmacılar tarafından "*askeri bir komutanlık*" görevi, bazıları tarafından "*maden ticaretinin denetimi*", bazı çalışmalarca ise "*dini festivallerle*" ilişkili bir görev olarak yorumlanmıştır; ancak bu farklı görüşlere rağmen *rabi sikkitim'in* gerçek anlamı ve işlevi konusunda araştırmacılar arasında kesin bir görüş birliğine varılamamıştır. Bu konudaki farklı görüşlere ilişkin detaylı tartışmalar için bkz. Günbattı 2017, s. 115; Çayır 2013, s. 308; Donbaz 1986, s. 153; Donbaz ve Veenhof 1985, s. 149.

[13] "[28)]*pá-zu-ur-tù-šu* DUMU *Er-ra-a a-ṣé-er* [29)]*Pu-šu-ke-en*$_6$ *ú-šé-ri-am-ma* [30)]*pá-zu-ur-tù-šu i-ṣí-bi-it-ma* [31)]*Pu-šu-ke-en*$_6$ É. GAL^{lúm} *iṣ-ba-at-ma* [32)]*a-na ki-šé-er-ší-im i-dí ma-ṣa-ra-tum*$^{!}$ [33)]*da-na a-na Lu-hu-sà-ti-a Hu-ra-ma* [34)]*Ša-lá-ah-šu-a ù a-na ma-ti-ša a-dí ša* [35)]*pá-zu-ur-tim ru-ba-tum ta-áš-pur-ma* [36)]*e-na-tum na-ad-a a-pu-tum mì-ma* [37)]*lá tù-pá-za-ar*" İlgili metnin ele alındığı literatür için bkz. Kienast 1960, s. 86-88; Barjamovic 2011, s. 135.

[14] "[9)]*a-šu-mì a-wi-li ha-bi-ri ša* É. GAL$^{li[m]}$ [10)]*ša Ša-lá-ah-šu-wa ša i-na ki-šé-*[*er-ší-im*] [11)][*wa*]*-áš-bu-ni áš-pu-ra-ku-um a-*[*ma-kam*] [12)][*pí*]*-i ru-ba-tí ú rabi sí-*[*mì-il*$_5$*-tim*] [13)][*š*]*a-a-al-ma šu-ma ú*$^{(!)}$*-*[*ta-ru-šu-nu*] [14)][*lá*] *ú-ta-ru-šu-nu šu-up-r*[*a-am*]" Söz konusu metnin geçtiği çalışmalar için bkz. Lewy 1964, s. 189-191; Kuzuoğlu 2007, s. 801-802; Lewy 1938, s. 129-130; Gelb 1935, s. 24-27.

emriyle bilinmeyen gerekçelerle hapse atılan kişileri konu almakta; belgede, hapisteki kişilerin sahip oldukları paraların kaydı yer almakta ve serbest bırakılmaları veya kefalet yoluyla kurtarılmaları için gerekli araştırmaların yapılması talep edilmektedir;

"9-14)*Šalahšuwa sarayında hapishanede kalan hābirular-beyler hakkında saraya bir mesaj gönderdim. Orada, kraliçenin ve rabi simmiltim'in ağzı iyi midir? Onların iade edilip edilmeyecekleri ile ilgili mesaj gönder.*(*bana yaz*)"

kišeršum bağlamında ele alacağımız **WAG 48/1465**[15] envanter numaralı belge, mahkûmların tutulduğu mekânı ve yerel yönetimlerin cezai uygulamalarını ayrıntılı olarak göstermekte olup, metnin ilgili satırlarında, tutuklu bir şahsın tahliye sürecinde şehirle yüzleştirildiği ve şehrin tabletinin alındığı belirtilmektedir;

"1-4)*Buzuta'ya söyle, Puzur-sadue, Aššur-*(*kırık kısım*)*, Pūšu-kēn şöyle söylüyor; adamın serbest bırakılması hakkında şehirle burada yüzleştim ve şehrin tabletini aldım.* 5)*Size* (*onu*) *getirdikleri, kārum'un büyük-küçük meclisine yöneliktir.* 6-9)*Bu nedenle, şehrin tabletini orada dinlemelisiniz ve kārum ile yüzleşmelisiniz ve mademki kārum'un büyük-küçük meclisi onu hapse attı ve onu hapishaneye atan ben değildim.*"

Šū-Belum'un İlabrat-bāni'nin oğlu Nūr-İštar'a yazdığı **Kt b/k 95**[16] numaralı dokümanda, Šū-Belum'un maruz kaldığı riskli koşullar ve kişisel güvenlik eksikliği muhatabına iletilmiş ve bu durum belgede açık ve somut ifadelerle dile getirilmiştir;

"1-3)*İlabrat-bāni'nin oğlu Nūr-İštar'a söyle, Šū-Belim şöyle söylüyor;* 4-6)*Sen kardeşimsin, sen beyimsin. Ben düşman değilim, ben bir yabancı değilim. Senin etin ve kanınım.* 7-9)*Ben bir ölüyüm. Beni ve oğlumu hapishaneden sizin haberiniz kurtaracak. Sen şöyle söyledin;* 10-12)(*Mahkemedeki*) *insanlara; Adam benim kardeşim* (*o*) *yalnız değil, yabancı değil.* 13-20)*Ve onlara iltifat kelimeleri hitap edin. rabi simmiltim'e* 1-2 *giysi bağışlayın böylece* (*hapsedilen*) *adamlar* (*yani*) *biz ölmeyelim.* 21-23)*Onlara bu vakayı bizimmiş gibi göster ve belki Hulālum seninle yaklaşır.* 24-25)*Ve onların mahkemesinin açılışı için depozito alacaklar.* 26-29)*Sen benim kardeşimsin, sen benim beyimsin. Beni tehlikeli bir durumdan kurtaracaksın.*"

---

[15] "1)*um-ma Bu-zu-ta-a-ma a-*[*na*] 2)*Puzur*$_4$-SA. TU^e *A-šùr-*[*x x x* (*x*) *ù Pu-š*]*u-ke-en*$_6$ 3)*qí-bi-ma a-na-kam a-šu-mì w*[*a-šu-ur*$^?$*a*]-[*wi*]*-li-im* 4)*a-lam am-hu-ur-ma ṭup-pá-am ša a-lim*^{ki} *al-qé-ma* 5)*a-na kà-ri-im ṣa-he-er* GAL *na-áš-ú-ni-ku-nu-tí* 6)*a-ma-kam ṭup-pá-am ša a-lim*^{ki} *ší-ta-me-a-ma kà-ra-am* 7)*mu-ùh-ra-ma ki-ma kà-ru-um ṣa-he-er* GAL *a-na* 8)*ki-šé-er-ší-im i-dí-ú-šu-ni-ma a-na-ku lá a-dí-ú-šu-ni* 9)*a-hu-ú-a a-tù-nu ih-da-ma ṭup-pá-am ša kà-ri-im* 10)[*Kà*]*-ni-iš*^{ki} *ú na-áš-pé-er-tám ša kà-ri-im*" Metnin transkripsiyonu ve tercümesi için bkz. Lewy 1938, s. 129.

[16] "1)*um-ma Nu-ur-İštar* DUMU *İ-lá-áb-ra-at-ba-ni-ma* 2)*a-na Šu-Bé-lim qí-bi-ma* 3)*a-hi a-ta be-lí a-ta* 4)*la na-ak-ra-ku lá a-hi-a-ku* 5)*ší-ir-kà ù da-ma-kà* 6)*a-na-ku me-tám i-a-tí* 7)*ú me-er-i i-na ki-ší-ir-ší-im* 8)*té-ṭi-ir-ni-*[*ni*]*-a-*<*ti*> *um-ma a-ta-ma* 9)*a-na a-wi-li-ma* 10)*eṭ-lu-um a-hi lá na-kà-ar* 11)*lá a-hi ú a-ta* 12)*a-na a-wi-li a-wa-tám* 13)*ku-zu-ub-tám iš-té-et* 14)*qá-ri-ib ṣú-ba-tám* 15) *iš-té-en*$_6$ *ú ší-na* 16)*a-na* GAL *sí-mì-il*$_5$*-tim* 17)*ki-bi-sà-ma eṭ-lu-tum* 18)*lá i-mu-tù a-wa-tim* 19)*a-ni-a-tim ki-ma ša ku-wa-a-tù-ni-ma* 20)*a-ta a-at-ú-šu-nu-tí* 21)*ú Hu-lá-lu-um iš-tí-kà* 22)*li-iṭ-hi ú ší-im* TÚG. HÌ. A 23)*ša ta-na-*<*dí*>*-a-ni a-na* 24)*ba-áb a-wa-tí-šu-nu* 25)*lu-ma-li-ú a-hi a-ta* 26)*be-lí a-ta a-ta* 27)*i-qá-qí-ri-im* 28)*da*$^!$(ŠA)*-nim té-ṭí-ra-ni tí-ma-li* 29)*i-nu-mì ma*$^?$*-ša-ni áš-e-kà-ma* 30)*ki-ša-ra-num e-zi-iš* 31)*uš*$^!$*-té-li-a-ni*" Metnin geçtiği çalışma için bkz. Balkan 1967, s. 410-411.

İncelemenin odaklandığı bir diğer belge ise, 1991 yılında Kaniš bölgesinde gerçekleştirilen kazılar sonucunda ortaya çıkarılan ve yayın izni Tahsin Özgüç'ten Klaas R. Veenhof'a devredilen **Kt 91/k 423**[17] envanter numaralı mektuptur. Söz konusu belge, İštar-lamassī'nin vasiyetinin yerine getirilmesine ilişkin ayrıntılı bilgiler içermekte olup, Eski Anadolu'daki hukuki ve toplumsal uygulamalara dair önemli veriler sağlamaktadır. Lamassatum'un Asur bölgesindeki yakınlarına, özellikle de Šīmat-İštar'a hitaben kaleme aldığı metinde, İlia isimli şahsın herhangi bir gerekçe belirtilmeden hapishaneye atıldığı bildirilmektedir. Metinde tutukluluk nedenine ilişkin hukuki bir açıklamanın yer almaması, yalnızca bireyin yaşadığı zorluğun değil, aynı zamanda yerel otoritelerin keyfî uygulamalarının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu durum, Asurlu tüccarların ve yakın çevrelerinin yabancı topraklarda hukuki güvenceden yoksun olduklarını ve sosyal düzen içerisinde güvencesiz bir konumda bulunduklarını ortaya koymaktadır. Metnin ilgili satırları şöyledir;

"[1-4]*Lamassatum'a söyle, Ennum-Aššur, Ataya, İrma-Aššur, Ummī-Shara, Šīmat-İštar'a şöyle söylüyor;* [5-6]*Ne yazık ki annen ve* 2 *yeğenim öldü.* [7-10]*Annenizin ölümünden hemen önce* 3 *bağımsız tüccarı yakaladık ve annenizi ziyaret ettik.* [11-24]*Bu* 3 *tüccarın huzurunda anneniz İštar-lamassī, daha hayatta iken* (*mühürlü*) *kasasını açtı ve her* 1 *šeqel gümüşü, mevcut nakit varlıklarını gördüler. Ve* 2 ¼ *šeqel altını ve* 8 *šeqel gümüşü,* 37 *šeqel gümüşü yeğenim İlia'ya,* 20 *šeqel gümüşü İlabrat-bāni'ye verdi.* [24-27]*Annen hâlâ hayatta iken, biz yolculuğa çıkmadan önce İlia hapishaneye atıldı.* [28-34] *Anadolulu, bütün parasını harcadıktan sonra senin annen ve İlia'nın kızıyla evlenen Anadolulu, hapishane masraflarını kendi hesabına üstlendi.*"

Bu bağlamda ele alınması gereken bir diğer önemli belge de, 20-23 Nisan 2017'de Roma'da gerçekleştirilen "3th International Sypmposium on Language Education and Teaching"te tanıtılmış olan, Uṣur-ša-İštar için görev yapan Usānum'un Uṣur-ša-İštar'a hitaben kaleme aldığı **Kt n/k 1377**[18] kayıt numarasına sahip tablettir. Usānum tarafından

---

[17] "[1)]*um-ma Lá-ma-sà-tum a-na* [2)]*En-um-A-šur-ma a-na A-ta-a-a* [3)]*İr-ma-A-šur Um-mì-İš-ha-*ra [4)]*ù Ší-ma-at-İštar qí-bi₄-ma* [5)]*lá li-bi i-lim-ma um-mì-ki* [6)]*ù ki-lá-lá-ma a-hu-ú-a me-tù* [7)]*i-na ba-áb mu-mì-tim* [8)]*ša um-mì-ki* 3 *me-er-e* [9)]*um-mì-a-ni ni-iṣ-ba-at-ma* [10)]*a-na ṣé-er um-mì-ki* [11)]*né-ru-ub-ma* İGİ 3 *me-er-e* [12)]*um-mì-a-ni ta-ma-lá-ki-kà?* [13)]*Ištar-lá-ma-sí um-mì-ki* [14)]*i-na bu-ul-ṭí-ša-ma* [15)]*ta-ap-ṭù-ur-ma* KÙ. BABBAR [16)]1 GÍN *i-šu qá-tí-ša* [17)]*ša ib-ší-ú e-mu-ru-ma* [18)]2 1/4 KÙ. GÌ *ù* 1 [9)]8 GÍN KÙ. BABBAR *a-na ku-a-tí* [20)]*ta-dí-in* 1/2 *ma-na* 7 GÍN [21)]KÙ. BABBAR *a-na Ì-lí-a a-hi-a?* [22)]*ta-dí-in* 1/3 *ma-na* KÙ. BABBAR [23)]*a-na* [d]NÍN. SUBUR-*ba-ni* [24)]*ta-dí-in i-na bu-lu-uṭ* [25)]*um-mì-ki-ma lá-ma a-na sí-kà-/tim* [26)]*nu-úṣ-ú Ì-lí-a i-na* [27)]*ki-ša-ar-ší-im i-ni-dí* [28)]*iš-tù i-šu qá-tí-šu ig-mu-ru* [29)]*ù nu-a-um ša um-mì-ki e-hu-zu* [30)]*Ì-lí-a me-er-a-sú a-hi-iz* [31)]*nu-a-um gám-ra-am* [32)]*ki-ša-ar-ší-im ig-mu-ur-ma* [33)]*iš-tù nu-a-im ga-ma-ar-šu* [34)]*il₅-qé-ú lu a-na bi-ki-tim*" İlgili metnin transkripsiyon ve tercümesi için bkz. Veenhof 2008, s. 107.

[18] "[1)]*um-ma Ú-sà-núm-ma a-na* [2)]*Ú-ṣú-ur-ší-İštar qí-bi₄-ma* [3)]*áš-pu-ra-kum* [4)]*um-ma a-na-ku-ma Sá-a-a* [5)]*ù A-šùr-pì-lá-ah* [6)]*a-na ṣé-ri-a ṭur₄-da-šu-nu*[7)]*a-dí* 2 *u₄-me-e ú-ṣí-a-am* [8)]*a-ma-kam Sá-a-a* [9)]*ú A-šùr-pì-lá-ah* [10)]*a-dí a-lá-<<ka>>-ki-a* [11)]*lu'-uš-bu* [12)]*šu-ma Sá-a-a mì-ma* [13)]*i-qá-bi₄ a-na ki-ša-ar-šu-um* [14)]*i-dí-šu* [15)]*ù A-šùr-pì-lá-ah* [16)]*šu-ma a-e-ma i-ta-lá-ak* [17)]*a-na ša qá-ta-tim* [18)]*tí-šu-ú a-hi-a i-hi-id-ma* [19)]*a-sú-re-e Sá-a-a* [20)]*i-na pu-úz-ri-im* [21)]*e-ta-na-ra-ba-ma* [22)] *pá-nu-šu e ik-bi₄-tù*" Söz konusu metnin geçtiği çalışma için bkz. Gökçek 2017, s. 41.

kaleme alınan söz konusu belgede, Saya ve Aššur-pilah adlı Asurlu şahıslardan bahsedilmekte, özellikle de uluslararası ticaret ağlarında daha yüksek gelir temin etmek isteyen ve yasa dışı girişimlere başvuran Saya'nın faaliyetleri dikkat çekmektedir. Metinde, Saya'nın bu tür eylemlerine itiraz edenlerin hapis cezasıyla karşı karşıya kalacağına dair ifadeler açık ve doğrudan bir şekilde muhataba aktarılmıştır. Bu anlatım, dönemin ticari ilişkilerinde bireysel çıkarların belirleyici olduğunu; ekonomik çıkar çatışmalarında "hapis tehdidinin" salt bir yaptırım aracı değil, taraflar arasında baskı uygulamak ve stratejik avantaj elde etmek için kullanılan sistematik bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında, bu durum, Eski Asur Ticaret Kolonileri döneminde hapis cezasının yalnızca adli bir uygulama olmadığını, aynı zamanda yerel ve bölgesel güç merkezleri tarafından ticari düzen üzerindeki kontrolü sağlamak için kullanılan sosyal ve politik bir baskı unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla belge, Asurlu tüccarların sadece ticari risklerle değil, aynı zamanda karşı tarafın çıkarlarına göre değişebilen keyfî uygulamalarla da mücadele etmek zorunda kaldığını gözler önüne sermektedir;

"[1-2)]*Usānum, Uşur-ša-İštar'a şöyle söylüyor;* [3-7)]*Sana yazdım ve şöyle söyledim; Saya ve Aššur-pilah'ı bana gönder. iki güne kadar oraya çıkacağım.* [8-11)]*Orada Saya ve Aššur-pilah, ben gelinceye kadar, beklesinler!* [12-14)]*Eğer, Saya herhangi bir şey diyecek olursa onu hapse at!* [15-18)]*Eğer, Aššur-pilah herhangi bir yere gittiyse sen onu kefil*(*in*)*e ver. Kardeşim dikkat et!* [19-22)]*Saya devamlı olarak buraya gizlice girdiğinden o sıkıntıya düşmesin.*"

Kt o/k 97[19] envanter numaralı mektup, adı açıklanmayan bir tacir tarafından Aššur-malik ve Atāya'ya hitaben yazılmıştır. Belge, Asurlu bir tüccarın babasının saray yetkilileri tarafından tutuklanması olayını detaylandırmakta ve bu olayın, aile bağlarının hukuki ve ticari süreçler üzerindeki doğrudan etkisine dair önemli ipuçları sunduğunu göstermektedir. Mektup, muhataplara tüccarın babasının tutuklandığını iletmek ve bu tutuklamanın hem babasının can güvenliğini hem de ailenin ekonomik ve sosyal konumunu ciddi biçimde tehdit eden hukuki bir mesele olduğunu göstermek amacıyla kaleme alınmıştır. Tüccar, bu kritik durumun takip edilmesi ve çözümü için meslektaşlarından destek talep etmektedir. Belgenin ilgili satırları, aile üyelerinin güvenliğinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda ekonomik ve siyasi ilişkilerle de doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda tutuklama olayı hem ticari ilişkilerin güvenliği hem de yerel yönetimlerin hukuki uygulamaları açısından önemli bir göstergedir;

"[1-2)]*Atāya'ya ve Aššur-mālik'e söyle, tüccar şöyle* (*söylüyor*)*:* [3-4)]*Sizler benim kardeşlerim, beylerimizsiniz!* [4-7)]*Sarayın, babamı tutuklaması ile ilgili olarak, ister mesele yakın* (*hafif*) *olsun, ister mesele güçlü* (*önemli*) *olsun,* [8-10)]*gerçekten bakın* (*ilgilenin*) *ve*

---

[19] "[1)]*a-na A-ta-a ú A-šùr-ma-lik* [2)]*qí-bi-ma um-ma* DAM. GÀR*[ru]-ma* [3)]*a-hu-ú-a be-lu-a* [4)]*a-tù-nu a-dí ša a-bi-i* [5)]É. GAL*[lúm] ú-kà-lu-ú* [6)]*lu a-wa-tum qú-u*[*r*]*-ba* [7)]*lu a-wa-tum da-na-ma* [8)]*ma tá-da-lá-ma* [9)]İGİ [*x*]-*š*[*u*]*ur a-b*[*i*]*-a* [10)]*lá* [*x x*]-*šî i-na a-wa-tim* [11)]*iš-té-et š*[*a*] *dam-qá-at-ni* [12)]*uz-ni pé-tí-a-ma* [13)]*a-šar ma-lá-ki-im* [14)]*mì-il*$_5$*-kà-ni-ma*" Söz konusu metnin ele alındığı çalışma için bkz. Albayrak 2006, s. 130-131.

[...] *önünde babam* [*...olma*]*sın!* [10-14])(*Bu*) *mesele ile ilgili iyi bir* (*haberle*) *kulaklarımı açın* (*beni bilgilendirin*) *ve nereye danışılacaksa danışın!*"

Kaniš *kārum*'una ait karar metni olarak kaydedilen **Kt n/k 601**[20] envanter numaralı belgede, Zuba'nın Sū'en-reî tarafından haksız yere tutuklandığı ifade edilmekte, Pūšu-kēn'in oğulları ise olaya müdahil olarak söz konusu parayı babalarının aldığını belirtip, Zuba'nın serbest bırakılması gerektiğini savunmaktadır. Bu kayıt, her şeyden önce haksız tutuklamaların ticari hayatta ne denli ciddi sonuçlar doğurabileceğini ortaya koymaktadır; zira tüccarların hürriyeti sadece bireysel özgürlükleriyle sınırlı olmayıp, ticari faaliyetlerin devamlılığı ve ailelerinin ekonomik güvenliği açısından da belirleyici bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte metin, hukuki otoritenin keyfî uygulamalara başvurabildiğini ve yerel otoriteler arasındaki menfaat çatışmalarının yargı süreçlerini doğrudan etkileyerek ticari güvenliğin ve hukuki adaletin işleyişini belirleyen önemli faktörler haline geldiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Kt n/k 601, Asurlu tüccarların yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-hukuki durumlarını da belgeleyen bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Metnin ilgili satırlarında şu ifadeler yer almaktadır;

"[5-7])*Zarflı tabletimde* (*kayıtlı*) *parayı babanız aldı.* [7-9])*Niçin Su'en-rē'ī beni* (*mevkuf*) *tutuyor?* [10-15])*Pūšu-kēn'in oğulları, Zuba'nın zarflı tabletiyle* (*ilgili*) *Su'en-rē'ī'ye şöyle söylediler:* [15-16])*Parayı babamız aldı. Onu serbest bırak ve* [17-18]) (*meseleyi*) *sana biz açıklayacağız.* [19-21]) *Bizim huzurumuzda Su'en-rē'ī, Zuba'yı serbest bıraktı.*"

Hapsetmeye ilişkin değerlendireceğimiz bir diğer önemli kaynak ise mahkeme protokolü niteliği taşıyan **ATHE 21**[21] kayıtlı belge olup, söz konusu metin Zuba'nın Pūšu-kēn'in çocuklarına yönelik başlattığı hukuki süreci aktarmaktadır. Zuba, borç yükümlülüğünü yerine getirdiğini iddia ederek serbest bırakılmasını talep etmiş; davanın seyrinde Pūšu-kēn'in oğullarının söz konusu borcun ödenmiş olduğunu tasdik etmeleri üzerine, Zuri tarafından özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu metin, borç ilişkilerinin yalnızca ekonomik bir yükümlülük olmaktan öte, bireyin kişisel hürriyetiyle doğrudan bağlantılı olduğunu ve hukuki uygulamaların toplumsal yapının işleyişi üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Ayrıca borcun ödenmiş olması ve resmî otoriteler nezdinde teyit edilmesi, bireyin özgürlüğünü doğrudan belirleyen bir unsur olarak öne çıkmakta, bu da ticari güven ile kişisel güvenliğin toplumsal ilişkilerde ne kadar iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır;

---

[20] "[5])*ša* DUB^{pí}*-a ha-ar-mì-im* [6])KÙ. BABBAR *a-bu-ku-nu* [7])*il*$_5$*-qí mì-šu-um* [8])*Sú-en*$_6$-SÌPA [9])*i-a-tí ú-kà-lá-ni* [10])*um-ma ma-ru-ú* [11])*Pu-šu-ke-en*$_6$*-ma* [12])*a-na Sú-en*$_6$-SÌPA [13])*ša* DUB $^{tù\text{-}pí}$*-šu* [14])*ha-ar-mì-im* [15])*ša Zu-ba* KÙ. BABBAR *a-bu-ni* [16])*il*$_5$*-qí wa-šé-er-šu-ma* [17])*ni-nu a-wa-tám* [18])*ni-da-na-ku-um* [19])*ma-ah-ri-ni-ma* [20])*Zu-ba Sú-en*$_6$-SÌPA [21])*ú-šé-er*" Metnin ilgili satırlarının transkripsiyonu ve tercümesi için bkz. Bilgiç ve Bayram 1995, s. 40-41.

[21] "[1])*Zu-ba a-na me-er-e* [2])*Pu-šu-ke-en*$_6$ *iṣ-ba-at-ni-a-tí-ma* [3])*um-ma Zu-ba-ma* [4])*a-na me-er-e* [5])*Pu-šu-ke-en*$_6$*-ma* [6])*ša tuppim kanīkim ha-ar-mì* [7])*kaspam a-bu-ku-nu il*$_5$*-qe* [8])*mì-šu-um Zu-ri-i* [9])*i-a-ti u-kà-lá-ni* (*silik*) [10])[*um-m*]*a ma-ru Pu-šu-ke-en*$_6$*-ma* [11])[*a-n*]*a Zu-ri-i-ma* (*silik*) [12])[*ša tuppi*]$^{tù\text{-}pí}$*-šu* (*silik*) [13])[*ha-ar-m*]*ì-im* (*silik*) [14])[*kanīkim*]*-ma kaspam* [15])[*a-bu*]*-ni il*$_5$*-qe* [16])[*ú-š*]*e-er-šu-ma ni-nu* [17])[*a-w*]*a-tam ni-da-na-ku-um* [18])*ma-ah-ri-ni-ma Zu-ri-i* [19])*Zu-ba u-šé-er* (*silik*)" Metnin transkripsiyonu ve tercümesi için ilgili çalışmaya bkz. Kienast 1960, s. 23-24.

"[1-2]*Zuba, Pūšu-kēn'in oğullarına karşı bizi şahit olarak tuttu.* [3-5]*Zuba, Pūšu-kēn'in oğullarına karşı şunları söyledi:* [6]*Mühürlü zarflı tablete istinaden* [7]*babanız gümüşü aldı.* [8-9]*Zuri neden beni* (*hâlâ*) *hapiste tutuyor.* [10-11]*Pūšu-kēn'in oğulları Zuri'ye şöyle söyledi;* [12-14]*Mühürlü zarflı tablete istinaden babanız gümüşü aldı. Onu* (*Zuba*) *gözaltından* [*serbest bırak*]; [17-19]*seninle* [*anlaşırız*]*! Zuri'nin önünde*, *Zuba serbest kaldı.*"

Sonuç

Eski Asur dönemine ait belgeler, bireysel özgürlüğün kısıtlanmasının yalnızca yasal bir cezalandırma aracı olmadığını, aynı zamanda toplumsal düzenin devamını sağlayamaya, ticari ilişkilerin güvenliğini temin etmeye, ekonomik çıkarları korumaya ve toplumsal hiyerarşinin sürekliliğini pekiştirmeye yönelik bir uygulama olduğunu göstermektedir. Tüccarların hapsedilmesi, borç tahsilatı için bir güvence, ticari ilişkileri kontrol etme aracı ve aynı zamanda yerel yönetimlerin siyasi otoritelerini pekiştirme, toplumsal hiyerarşi üzerindeki hâkimiyetlerini sürdürme ve güç gösterilerini meşrulaştırma biçimlerinin bir yansımasıdır. Bu durum, hapis kurumunun yalnızca bireysel güvenliği korumaya hizmet eden bir uygulama olmadığını, aynı zamanda ekonomik çıkarları güvence altına alma ve toplumsal istikrarı sağlama işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır; bu nedenle, bireysel haklar ile kolektif düzen arasındaki dengeyi korumada merkezi bir rol oynamaktadır.

Bu noktada, Eski Anadolu'daki hapis uygulamalarını günümüzdeki özgürlük anlayışı ile karşılaştırmak aydınlatıcıdır; çünkü antik dönemde bireysel özgürlüğün kısıtlanması toplumsal düzeni ve ekonomik ilişkileri korumanın bir aracı olarak görülürken, modern çağda bireysel hak ve özgürlüklerin evrensel bir çerçeve içinde tanımlanmasıyla birlikte yasal ve etik boyutlarda farklı bir anlam kazanmıştır. Günümüzde özgürlük, bireyin temel ve devredilemez bir hakkı olarak kabul edilmektedir; dolayısıyla, yasal sınırlamalar ancak evrensel normlar ve insan hakları ilkeleri çerçevesinde meşruiyet kazanabilir. Oysa Kültepe tabletlerine göre, Anadolu'da özgürlüğün kısıtlanması, bireyin dokunulmaz hakları bağlamında değil, toplumsal düzenin korunması, ekonomik işleyişin sürdürülmesi ve ticari ilişkilerin güvence altına alınması bağlamında anlam kazanmıştır. Bu da özgürlüğün tarihte sabit bir kavram olmadığını, aksine dönemin sosyo-ekonomik koşulları ve siyasi bağlamları tarafından sürekli olarak şekillenen bir olgu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, tarihsel süreklilik içinde özgürlüğün tanımı ve sınırlandırılma biçimleri, her dönemin toplumsal, ekonomik ve siyasi ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde şekillenmiştir.

Sonuç olarak, Eski Asur belgeleri, tarihsel bağlamda toplumsal düzenin sürdürülmesinde özgürlüğün kısıtlanması ve hapis uygulamalarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, antik toplumların özgürlük anlayışını ele alarak adalet, güvenlik ve ekonomik çıkarların tarih boyunca birbirini tamamlayan ve aynı zamanda sınırlandıran unsurlar olduğunu göstermektedir. Böylece, özgürlüğün bireysel bir hak olmanın ötesinde, toplumsal düzenin inşası ve korunmasında önemli bir işleve sahip olduğu; Eski Asur döneminden günümüze uzanan süreçte ise her dönemin kendine özgü koşulları çerçevesinde yeniden tanımlanan bir kavram olarak şekillendiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

Albayrak 2006 İrfan Albayrak, (*Ankara*) *Kültepe Tabletleri IV* (*Kt. o/k*), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Albayrak 2007 İrfan Albayrak, "Asur Ticaret Kolonileri Devrinde Anadolu'da Yaşanan Siyasi ve Sosyal Olayların Yerel Krallıklar Arası İlişkiler ve Ticari Hayata Etkileri", *E. Ü. Kapadokya Araştırma Merkezi Yayınları*, Nevşehir, s. 37-47.

Balkan 1967 Kemal Balkan, "Contributions to the Understanding of the Idiom of the Old Assyrian Merchants of Kanish", *Orientalia 27*, s. 393-415.

Barjamovic 2011 Gojko Barjamovic, *A Historical Geography of Anatolia in the Old Assyrian Colony Period*, Copenhagen.

Bayram 2021 Sebahattin Bayram, "Asurlu Tüccar Baziya'nın Karahna'ya Sürgün Edilmesi", *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 100. Yaşında*, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara, s. 177-185.

Bilgiç ve Bayram 1995 Emin Bilgiç&Sebahattin Bayram, (*Ankara*) *Kültepe Tabletleri II*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Bilgiç ve diğerleri 1990 Emin Bilgiç-Hüseyin Sever-Cahit Günbattı-Sebahattin Bayram, (*Ankara*) *Kültepe Tabletleri I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Black vd 2000 Jeremy Black-Andrew George-Nicholas Postgate, *A Concise Dictionary of Akkadian*, Harrassowitz-Verlag, Wiesbaden.

Çayır 2013 Murat Çayır, "Kültepe Tabletlerinde Geçen Yeni Bir Unvan, *rabi ṭābātim* "Tuzcular Âmiri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53/1, s. 3030-3314.

Çeçen ve Gökçek 2021 Salih Çeçen-Lütfi Gürkan Gökçek, "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu'da Yerel Sarayların Tüccarların Mallarına El Koyması Durumu ve Yerel Yetkili Ušanalum", *OANNES-Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3/2, Eylül, s. 535-545.

Donbaz 1986 Veysel Donbaz, "Publication of The Kültepe Tablets Housed in Ankara", *Keilschriftliche Literaturen*, s. 149-153.

Donbaz ve Veenhof 1985 Veysel Donbaz-Klaas Roelof Veenhof, "New Evidence for Some Old Assyrian Terms", *Anatolica* 12, s. 131-155.

Gelb 1935 Ignace Gelb, *Inscriptions from Alishar and vicinity*, The University of Chicago Press, Volume 27, Chicago.

Gelb ve diğerleri 1971 Ignace Gelb, Erica Reiner, Benno Landsberger, Leo Oppenheim (eds.) *Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, The Oriental Institute, Chicago, Illinois.

Gökçek 2017 Lütfi Gürkan Gökçek, "Kültepe'den Kaçakçılıkla İlgili Yeni Bir Belge", *Archivum Anatolicum* 11, s. 39-44.

Günbattı 2000	Cahit Günbattı, "Eski Anadolu'da "Su Ordali", *Archivum Anatolicum*, 4-1, s. 73-88.
Günbattı 2017	Cahit Günbattı, *Kültepe-Kaniš Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri.
Hecker 1996	Karl Hecker, "Rechtlos in der Fremde?", *AMMK 1995*, s. 145-159.
Kienast 1960	Burkhart Kienast, *Die altassyrischen Texte des orientalischen Seminars der Universität Heidelberg und der Sammlung Erlenmeyer-Basel*, Berlin.
Kuzuoğlu 2007	Remzi Kuzuoğlu, "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu Kraliçeleri", *Belleten*, Cilt: 71 Sayı: 262, s. 795-809.
Larsen 2010	Mogens Trolle Larsen, *Kültepe Tabletleri VIa*, Ankara.
Lewy 1964	Hildegard Lewy, "Notes on the Political Organization of Asia Minor at the Time of the Old Assyrian Texts", *Orientalia* 12, s. 181-198.
Lewy 1938	Julius Lewy, "Old Assyrian Documents from Asia Minor", *AHDO*, s. 111-142.
Michel ve Garelli 1996	Cecile Michel&Paul Garelli, "Heurts avec une principauté anatolienne", *Festschrift für Hans Hirsch zum 65. Geburtstag gewidmet von seinen Freunden*, s. 277-290.
Riemschneider 1977	Kaspar Riemschneider, "Prison and Punishment in Early Anatolia", *Journal of the Economic and Social*, 20-1, s. 114-126.
Veenhof 2008	Klaas R. Veenhof, "The Death and Burial of Ishtar-lamassi in Karum Kanish", R. Spek içinde, *Studies in Ancient Near Eastern World View and Society*, Bethesda, s. 97-119.
Veenhof 2008	Klaas R. Veenhof, "Some displaced Tablets from *kārum* Kanesh (Kültepe)", *Altorientalischen Forschungen* 35-1, s. 10-27.
Veenhof 2014	Klaas R. Veenhof, "Old Assyrian Traders in War and Peace", *Krieg und Frieden im Alten Vorderasien*, s. 837-849.
Yiğit 1991	Turgut Yiğit, "Eski Anadolu'da Hapishane ve Ceza", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 15, sayı 26, s. 341-351.

SUMMARY

Written documents from the archives of the period that have survived to the present day are an indispensable source for understanding the social, economic and legal structure of ancient Mesopotamian societies. Texts from the Old Assyrian period in particular not only provide information about commercial activities and legal regulations, but also reveal the restrictions imposed on individuals' freedoms, the practice of imprisonment, and the impact of these practices on both the economic and social order. Prison sentences had a direct impact not only on individuals' personal safety but also on the continuity of commercial relations and the economic security of families, thus

highlighting the fragile balance between legal processes and social and economic interests. This study aims to reveal the multidimensional effects of restricting freedom by examining imprisonment practices recorded in ancient Assyrian documents from historical, legal and economic perspectives; thus comprehensively evaluating not only individual grievances, but also the arbitrary practices of local administrations, disruptions in trade networks and structural consequences on social order.

The primary sources for the research are cuneiform documents from Assyrian trading colonies that have survived to the present day. These documents detail cases where merchants were imprisoned, their goods confiscated, or released in exchange for ransom due to debt disputes, commercial disputes, arbitrary decisions by local kingdoms, or problems with political authorities. The documents also provide examples of how the penal system operated during that period through the term *kišeršum*, which explains the meaning of the concept of imprisonment, and reveal how this system served to ensure both individual and social order and the continuity of commercial relations. Therefore, imprisonment merely reveals the nature of the penal system of the period, which restricted personal freedoms. That's way, imprisonment should be regarded not merely as a measure that restricts personal freedoms, but as a functional mechanism used to ensure the security of trade and maintain social balance. By revealing the complex interactions between documents, legal authority, economic practices and social order, they enable us to understand the impact of criminal sanctions on commercial and social processes in ancient Assyrian society.

The study particularly emphasises the social and economic consequences of imprisonment. The deprivation of merchants' freedom is not merely an individual punishment, but also a process that disrupts the functioning of commercial networks, causes economic losses, and undermines the perception of security. Documents in the archives show that the imprisonment of merchants was often shaped by local power balances and the interests of political authorities. This situation reveals that merchants operating in Assyrian trading colonies faced not only economic risks but also legal and political risks.

The texts indicate that imprisonment had an impact not only on the individual but also on family structures, commercial partnerships and international trade networks. The family, partners and even connections with the centre in Assyria of the imprisoned merchant were directly affected by this process. Consequently, the restriction of freedom has spread beyond an individual legal case to a broad social and economic sphere of influence. In this context, ancient Assyrian documents prove that imprisonment played a central role in the enforcement of the legal system, the protection of commercial interests, and the maintenance of social order.

The contribution of this study lies in its comprehensive approach to evaluating documents from the Old Assyrian period not only from a legal perspective but also within their socio-economic and social context. Imprisonment should be understood not merely as a means of restricting individual freedoms but as an instrument aimed at ensuring the continuity of social order. Furthermore, considering that in the modern era the concept of freedom is regarded as a universal value within the framework of human rights, the

Old Assyrian documents demonstrate how freedom was defined in different ways throughout history and was often subordinated to economic and political interests.

In conclusion, the restriction of freedom and the use of imprisonment in ancient Assyrian documents served as an important tool for maintaining social order, securing economic relations, and ensuring the functioning of the legal system. In this context, imprisonment should be regarded not only as a penal practice but also as a mechanism central to the Assyrian society's understanding of justice, security, and order. Thus, within the historical development of the concept of freedom, the ancient Assyrian examples offer a rich framework for understanding the social structure of the period and for discussing the relationship between freedom and order in different periods.